

Vergaderjaar 2023–2024

32 279

Zorg rond zwangerschap en geboorte

Nr. 255

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT EN DE MINISTER VOOR MEDISCHE ZORG

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 april 2024

Het kabinet zet zich met de Aanpak onbedoelde en ongewenste zwangerschap in voor preventie, informatie en hulp bij onbedoelde en ongewenste zwangerschap. In oktober 2022 is deze aanpak met uw Kamer gedeeld.¹ De aanpak is vormgegeven langs vier pijlers en kent een looptijd van 2023 tot en met 2025. In de bijgevoegde voortgangsrapportage (bijlage 1) informeren wij uw Kamer per pijler over de voortgang.

Naast de voortgangsrapportage ontvangt uw Kamer nog een tweetal bijlagen. Het gaat om:

- De meest recente monitor van de Aanpak onbedoelde en ongewenste zwangerschap van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (bijlage 2); en
- Het rapport van het Toetsingspanel Keuzehulpgesprekken (bijlage 3).

Gelijktijdig met deze brief ontvangt uw Kamer ook de voortgangsrapportage en de monitor van het programma Kansrijke Start (Kamerstuk 32 279, nr. 254), vanwege de inhoudelijke samenhang tussen de aanpakken en het gedeelde doel om onbedoelde zwangerschappen te voorkomen.

De Aanpak onbedoelde en ongewenste zwangerschap bouwt voort op het Zevenpuntenplan Onbedoelde (tiener)zwangerschappen² en is in 2022 in nauwe samenwerking met een groot aantal veldpartijen³ tot stand gekomen. Deze partijen vervullen ook in de uitvoering een grote rol. Wij

¹ Kamerstukken II 2022/23, 32 279, nr. 235

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/09/11/kamerbrief-over-preventie-en-ondersteuning-onbedoelde-zwangerschappen>.

³ Het betreft de volgende (veld)partijen: Fiom, Gezonde School, GGD-GHOR, iHUB (Fiom Altra), JESS (Fiom Den Haag), MBO Raad, VO raad, PO raad, RIVM, Rutgers, Siriz, SOA Aids Nederland, Stichting School en Veiligheid, Stichting Specifieke Jeugdprojecten (Fiom Utrecht), ZonMw, NGvA, LHV, KNOV, Nu Niet Zwanger.

bespreken doorlopend met deze partijen de laatste ontwikkelingen op het gebied van onbedoelde en ongewenste zwangerschappen en bepalen op basis daarvan de inzet.

Het kabinet heeft als doelstelling om het aantal ongewenste en onbedoelde zwangerschappen en (herhaalde) abortussen te verminderen, door in te zetten op preventie, informatie en hulp. Met de Aanpak onbedoelde en ongewenste zwangerschap geven we invulling aan de afspraken uit het coalitieakkoord.⁴ In het afgelopen anderhalf jaar is hier samen met betrokken partijen hard aan gewerkt. Dit heeft in een relatief korte tijd geleid tot een aantal concrete en mooie resultaten waar wij graag bij stilstaan.

- Via de Stimuleringsprogramma Gezonde Relaties en Seksualiteit investeren we in relationele en seksuele vorming voor jongeren en jongvolwassenen. Inmiddels hebben bijna 2.000 scholen gebruik gemaakt van deze regeling. Het programma loopt tot en met 2025.
- Met gerichte publiekscommunicatie hebben we ingezet op het doorbreken van het taboe en de fabels rondom onbedoelde en ongewenste zwangerschap.
- We hebben een landelijk dekkend netwerk voor keuzehulp gerealiseerd. We zien in de cijfers van Fiom dat de keuzehulpverlening beter vindbaar is en dat het aantal keuzehulptrajecten met 27% is gestegen in 2023 ten opzichte van het jaar ervoor.⁵
- Een onafhankelijk toetsingspanel heeft wederom vastgesteld dat alle keuzehulpverleners voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen (zie bijlage 3). Er wordt door geen van de aanbieders aangestuurd op een bepaalde keuze met betrekking tot het uitdragen dan wel afbreken van de zwangerschap.
- Per 1 juli 2023 is de psychosociale hulp na abortus landelijk beschikbaar gekomen.
- We hebben anticonceptie gratis en toegankelijk beschikbaar gesteld voor personen in kwetsbare omstandigheden via het programma Nu Niet Zwanger. Nu Niet Zwanger ondersteunt mannen en vrouwen in kwetsbare omstandigheden bij het nemen van regie over hun kindrewens. Praktische ondersteuning, waaronder het (gratis) verstrekken van anticonceptie, is daar onderdeel van.
- Per 1 juli 2023 zijn we gestart met een intensivering van de anticonceptie counseling in de abortusklinieken. Op 13 abortuslocaties in het land wordt ervaring opgedaan met het geven van extra anticonceptieconsulten aan vrouwen in kwetsbare positie, vlak voor of na een abortusbehandeling.
- Ook de rol van de huisarts bij onbedoelde zwangerschappen is de afgelopen jaren versterkt. In samenwerking met de SeksHag, Fiom en Rutgers, is de leidraad onbedoelde zwangerschap voor huisartsen herzien. Om de bekendheid van de herziene leidraad bij huisartsen te vergroten is er een e-learning ontwikkeld met 3 modules, namelijk de module keuzehulp, de module nazorg en de module preventie (herhaalde) onbedoelde zwangerschap. Er is volop interesse en betrokkenheid bij de beroepsgroep op het onderwerp onbedoelde zwangerschappen. Begin december 2023 was de module keuzehulp door 235 huisartsen voltooid, de module nazorg door 145 en de module preventie (herhaalde) onbedoelde zwangerschap door 121 huisartsen.
- We laten aanvullend onderzoek verrichten naar onder meer de factoren die bijdragen aan een onbedoelde zwangerschap.⁶ De resultaten van

⁴ Coalitieakkoord «Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst» | Publicatie | Rijksoverheid.nl

⁵ <https://fiom.nl/ongewenst-zwanger/registratie-keuzehulpgesprekken>.

⁶ Aanvullende Vragen Onbedoelde Zwangerschap | ZonMw

dit onderzoek kunnen bijdragen aan het vormgeven van passende zorg en ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap. De eerste resultaten van dit onderzoeksproject zijn recent met uw Kamer gedeeld.⁷

Het RIVM presenteert jaarlijks de monitor Onbedoelde Zwangerschappen. De bijgevoegde rapportage van het RIVM (bijlage 2) presenteert het cijferoverzicht 2023 van de monitor Onbedoelde Zwangerschappen (cijfers hebben veelal betrekking op 2022), bestaande uit zeventien indicatoren. Voor het cijferoverzicht van 2023 heeft een herijking van de indicatoren(set) van de monitor Onbedoelde Zwangerschappen plaatsgevonden, zodat de indicatoren beter aansluiten bij de huidige aanpak. De herijking heeft ervoor gezorgd dat dit jaar sommige indicatoren helaas niet (meer) vergeleken kunnen worden met voorgaande jaren. De komende jaren zullen we op basis van de indicatoren uit de monitor in staat zijn om de ontwikkelingen over de jaren te volgen en te vergelijken en op basis daarvan waar nodig bij te sturen.

In de monitor van het RIVM zien we dat 10 op de 1.000 vrouwen en 11 op de 1.000 mannen tussen de 18 en 49 jaar in 2022 te maken heeft gehad met een onbedoelde zwangerschap. We zien dat ongewenste zwangerschappen het meest voorkomen bij vrouwen tussen de 25 en 29 jaar. Het aantal tienermoeders is ongeveer gelijk als een jaar eerder (1.385). Hoewel de cijfers uit de monitor van het RIVM een daling of stagnatie laten zien van het aantal ongewenste zwangerschappen en het aantal tienermoeders, is het abortuscijfer gestegen: het aantal abortussen in 2022 bedroeg 35.606, een stijging van 15% ten opzichte van het jaar ervoor. Zoals we aan uw Kamer hebben geschreven is het vanwege een gebrek aan gegevens niet mogelijk om goed onderzoek uit te voeren naar de oorzaken van de stijging van het aantal abortussen in 2022.⁸

Naast deze cijfers zien we momenteel een aantal ontwikkelingen in de samenleving die van invloed kunnen zijn op een onbedoelde en ongewenste zwangerschap. Zo blijkt uit recent onderzoek en gesprekken met experts dat het gebruik van hormonale anticonceptie afneemt.⁹ Er zijn ook signalen dat de populariteit van «natuurlijke» anticonceptiemethoden¹⁰ toeneemt. Recent onderzoek van Rutgers laat zien dat 14% van de vrouwen die anticonceptie gebruikt kiest voor een «natuurlijke» methode.¹¹ Bij gebruik van deze methoden is het risico op een zwangerschap groter dan bij gebruik van een anticonceptiemiddel. Mede gelet op de signalen over misinformatie op sociale media over anticonceptie is het belangrijk om bij te dragen aan toegankelijke en betrouwbare informatie. Verschillende websites bieden betrouwbare informatie over dit onderwerp, zoals sense.info (speciaal voor jongeren), seksualiteit.nl (voor volwassenen) en zanzu.nl (voor mensen die beperkt of slecht Nederlands spreken) en (anticonceptievoorjou.nl). Ook het onderwijs is hier een krachtig middel voor, door investering in het Stimuleringsprogramma Gezonde Relaties en Seksualiteit wordt er middels relationele en seksuele vorming aandacht gegeven aan dit onderwerp. Tenslotte nemen ook beroepsgroepen hun verantwoordelijkheid, zo heeft een groep artsen vanuit Erasmus MC de Twijfeltelefoon opgericht die betrouwbare en

⁷ Kamerstukken II 2023/2024, 32 279, nr. 252

⁸ Kamerstukken II 2023–2024, 32 279, nr. 252.

⁹ De Stichting Farmaceutische Kengetallen (SFK), Seks onder je 25e, Anticonceptiegebruik in Nederland – Rutgers

¹⁰ Je gebruikt geen anticonceptiemiddel, maar kijkt wanneer je vruchtbare dagen zijn. Op de vruchtbare dagen heb je dan geen penis-in-vagina seks, of je gebruikt een condoom of een pessarium (www.seksualiteit.nl)

¹¹ Veertien procent van de jonge vrouwen gebruikt natuurlijke methoden om zwangerschap te voorkomen – Rutgers

onafhankelijke informatie geeft over diverse onderwerpen zoals (HPV-)vaccinaties en anticonceptie. Het initiatief «Dokters vandaag» heeft een eigen TikTok kanaal opgericht tegen medische mis- en desinformatie.¹², zie ook mijn brief over de vaccinatiegraad van 3 april jl.¹³.

Het is van belang om goed zicht te houden op deze ontwikkelingen. Dit doen we onder meer via een aantal lopende onderzoeken die onderdeel zijn van het ZonMw-programma «Onbedoelde zwangerschap en kwetsbaar (jong) ouderschap». De tweede deelstudie van de aanvullende opdracht onbedoelde zwangerschap (de AVOZ-studie) die eind 2025 wordt verwacht, biedt bijvoorbeeld inzicht in factoren die bijdragen aan een onbedoelde en ongewenst zwangerschap. Op basis van de uitkomsten van dergelijke onderzoeken kan de Aanpak onbedoelde en ongewenste zwangerschap waar nodig worden aangescherpt.

Gezien de bovenstaande ontwikkelingen blijft het nodig om in te zetten op het voorkomen van onbedoelde zwangerschappen en ervoor te zorgen dat als gevolg daarvan het aantal (herhaalde) abortussen omlaag gaat. De gezondheid van vrouw en kind én de autonomie (keuzevrijheid) van de vrouw zijn hierbij leidend. Dit betekent dat goede toegang tot abortuszorg en toegankelijke informatie over anticonceptie en onbedoelde zwangerschap van belang is. Tegelijkertijd is het goed om ons te realiseren dat, ondanks alle activiteiten gericht op het voorkomen van onbedoelde en/of ongewenste zwangerschappen, deze zullen blijven voorkomen, als onderdeel van het leven.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
M. van Ooijen

De Minister voor Medische Zorg,
P.A. Dijkstra

¹² Artsen met TikTok-kanaal «Dokters Vandaag» in actie tegen medische desinformatie | Federatie Medisch Specialisten (demedischspecialist.nl)

¹³ Kamerstukken II 2023–2024, 32 793, nr. 731